

Ministrstvo za zdravje

Razširjeni strokovni kolegij za zobozdravstvo

Rok Kosem, dr.dent. med., predsednik RSK

rok.kosem@kclj.si

Ljubljana, 26. 10. 2022

Zadeva: »Posodobitev standardnih materialov zobozdravstvenih storitev in zobnoprostetičnih pripomočkov«, strokovno stališče RSK za zobozdravstvo.

Spoštovani predsednik,

ZZZS je v dopisu RSK za zobozdravstvo obvestil, da so se odločili za posodobitev nekaterih standardnih materialov za zobozdravstvene materiale in zobnoprostetične pripomočke iz 28. in 29. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja. RSK za zobozdravstvo so zaprosili za strokovno mnenje, cit. »ali so dosedanji standardni materiali zobnoprostetičnih pripomočkov še vedno doktrinarno ustrezni in zagotavljajo funkcionalno rehabilitacijo.« V kolikor RSK ocenjuje, da ne ustrezajo več, ZZZS prosi za cit. »določitev novih standardnih materialov skladno s trenutnimi smernicami za posamezne prevleke in mostičke, dvojne prevleke in vlite zalivke«.

RSK za zobozdravstvo je zaprosil Sekcijo za stomatološko protetiko SZD, da predlaga delovno skupino specialistov stomatološke protetike, ki bodo zadevo preučili in oblikovali strokovno mnenje. Oblikovana je bila skupina v sestavi: prof. dr. Igor Kopač, dr. dent. med., Medicinska fakulteta v Ljubljani, Iztok Križnar, dr. dent. med., Zasebna zobna ordinacija in doc. dr. Milan Kuhar, dr. dent. med., Medicinska fakulteta v Ljubljani, Univerzitetni klinični center Ljubljana in član RSK za zobozdravstvo, ki podaja naslednje mnenje:

ZZZS je v dopisu navedel, da je pri določitvi standardnih zobozdravstvenih materialov treba upoštevati:

1. Zahteve kakovosti, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost pripomočka oziroma storitev;
2. Razširjenost uporabe določenih materialov pri izvedbi zdravstvenih storitev oziroma pri izdelavi posameznih zobnoprostetičnih pripomočkov;
3. Razpoložljiva materialna sredstva in druge zmožnosti;
4. Dosežke medicine in tehnike na navedenem področju;
5. Primerno dosegljivost na slovenskem trgu.

Pri oblikovanju strokovnega mnenja smo sicer upoštevali večino zgornjih zahtev (ad. 1., 2., 4. in 5.). Zahteva pod točko 3., ki se nanaša na »razpoložljiva materialna sredstva in druge zmožnosti« pa ne sme vplivati na strokovnost mnenja. Zato ta zahteva ni imela pomembnega vpliva pri oblikovanju strokovnega mnenja. Odločitev v kolikšni meri je cena strokovne storitve ali materiala v skladu z razpoložljivimi materialnimi sredstvi je v pristojnosti ZZZS in vlade RS, ki pa nikakor ne sme narekovati strokovno spornih odločitev. Ravno tako smo pri oblikovanju mnenja upoštevali, da je zahteva pod točko 1., ki govori o funkcionalnosti, sicer pomembna za strokovne odločitve, vendar nikakor ni odločilna. Sodobne zahteve kakovosti določene storitve in materiala v stomatološki protetiki morajo upoštevati, da je primarni cilj rehabilitacije varovanje oziroma izboljšanje oralnega in splošnega zdravja

ter psihofizičnega počutja pacientov. Enostransko prizadevanje za zgolj funkcionalno rehabilitacijo, ki ne izpolnjuje primarnega cilja, ni strokovno ustrezno. Zavedati se moramo, da imajo različni protetični pripomočki, tudi različne neugodne učinke na človeška tkiva in s tem tudi posebne indikacije. Strokovno primernejši je zobno protetični pripomoček, ki je ob ustrezni funkciji in estetiki, tudi najbolj ugoden za oralno in splošno zdravje. Torej na oceno ali je neka storitev in material doktrinarno (strokovno) ustrezen, ne sme vplivati zgolj dejstvo, da zagotavlja funkcionalno rehabilitacijo, kot je navedeno v dopisu ZZZS. Na primer v Pravilih navedena »standardna fasetirana« prevleka je glede funkcionalnosti primerljiva s kovinsko porcelansko prevleko, hkrati pa pomembno bolj ogroža zlasti obzobna tkiva ter jo spremljajo pogostejši zapleti kot kovinsko porcelansko.

Na ZZZS bi želeli mnenje o strokovno doktrinarni ustreznosti pri standardnih materialih iz 112. člena Pravil za naslednje storitve oziroma protetične pripomočke:

- Vlita zalivka: zlatopaladijeva zlitina, ki je najcenejša na slovenskem trgu;
- Prevleka in mostiček: srebropaladijeva zlitina ali druga polžlahtna zlitina, ki je najcenejša na slovenskem trgu, pri čemer šteje standard dva grama po členu;
- Zobno faseto prevleke in mostička ter umetna dlesen mostička: kompozitni material;
- Dvojno prevleko: žlahtna zlitina, ki je najcenejša na slovenskem trgu, pri čemer šteje za standard 4 grame zlitine po konusni ali teleskopski prevleki (zunanja in notranja) in en gram po galvansko izdelani zunanji prevleki.

V sodobni stomatološki doktrini in tudi v kurikulumih dentalne medicine na Medicinski fakulteti v Ljubljani ter drugod v razvitem svetu je v skladu z dokazi podprto medicino večina storitev oziroma zobnoproteničnih pripomočkov, ki so navedeni v Pravilih ZZZS, že davno nadomeščena s popolnoma novimi storitvami oziroma njihovimi modifikacijami ali pa so se indikacije za njihovo uporabo pri stomatoprotetični rehabilitaciji pomembno omejile. Že več let je znano, da so storitve stomatološke protetike v Pravilih ZZZS zastarele in so posledično tudi standardni materiali vprašljivi. Izraz »standard« v Pravilih ZZZS namreč pogosto nima veliko skupnega s strokovnimi standardi stomatološke doktrine. V sodobni stomatološki protetiki se za eno zobno protetično storitev oziroma pripomoček uporablja lahko različne materiale, ki predstavljajo vsak zase strokovni standard odvisno od indikacij. Favoriziranje specifičnega materiala (ali celo njegove količine) lahko vodi v neustrezno rehabilitacijo, mimo strokovnih indikacij.

AD Vlita zalivka: Izraz »vlita zalivka« je v bistvu zastarel izraz za kovinski inlej/onlej, ki je narejen s postopkom precizijskega litja (ulivanja) zlate dentalne zlitine. Za takšne pripomočke je strokovno primerna zlitina z visoko vsebnostjo zlata (>80%), nižje trdote in nižje meje plastičnosti (npr. Aurodent BIO, Zlatarna Celje). Ker so estetsko sporni in ker obstajajo bolj estetski materiali za primerljivo ceno, se danes kovinski inleji/onleji ne uporabljajo več oz. se uporabljajo v zanemarljivem obsegu. Sodobni inleji/onleji so izdelani z digitalnimi tehnologijami iz različnih materialov (keramik in kompozitov) odvisno od indikacij in so adhezijsko cementirani. Zato ocenjujemo, da omejevanje zobozdravnikov pri protetični rehabilitaciji na zgolj ulite kovinske inleje ni primerno, saj poleg tega v primerjavi s sodobnimi tudi ni pomembnih razlik v realni ceni storitve in materiala skupaj.

AD Prevleka in mostiček: V Pravilih se izraza nanašata na ulite kovinske prevleke in mostičke, ki imajo vestibularno steno fasetirano s plastičnim materialom. V preteklosti se je za prevleke, ki so imele samo vestibularno ploskev fasetirano, uporabljalo za fasetiranje akrilate in kompozite prve ter druge generacije (npr. Cromasit), ki pa niso več dobavljivi. Vse ostale ploskve so bile oblikovane v zlitini. Za takšne prevleke in mostičke je najbolj primerna srebropaladijeva zlitina (npr. Auropal SE, Zlatarna Celje) z visoko vsebnostjo srebra in trdoto, ki omogoča natančno obdelavo in poliranje te kovine z vrtečimi instrumenti v laboratoriju in ordinaciji. V Pravilih ZZZS se je za te prevleke uveljavilo ime:

»fasetirana prevleka/mostiček«. Že več kot štiri desetletja predstavljajo takšne fasetirane prevleke in fasetirani mostovi po Pravilih ZZS standardno fiksno protetično oskrbo posameznih zob ali vrzeli, kar pa je v nasprotju s strokovno doktrino. Številne klinične študije so namreč dokazale, da je stopnja preživetja in uspešnosti takšnih fasetiranih prevlek in mostov, tudi na škodo preostalih zob in obzobnih tkiv, pomembno nižja kot sodobnih prevlek in mostičkov.

V sodobni stomatološki doktrini je fasetirana prevleka sestavljena iz kovinskega, keramičnega ali plastičnega ogrodja, ki je delno ali v celoti obdan – fasetiran s kompatibilnim estetskim materialom. Ogrodja iz kovine so lahko fasetirana s plastičnimi materiali ali porcelani. Kljub temu, da je zobni porcelan strokovni standard, pa se tudi kompoziti tretje generacije lahko uporabljajo kot alternativa porcelanom pri fasetiranju kovinskih ogrodij. Pri tem fasetirni material v veliki meri ali v celoti prekriva kovinsko ogrodje v več slojih (zelo pogosto zajema tudi okluzalno ploskev). Cena kompozita tretje generacije je nekaj krat višja od kompozita druge generacije in zahteva dodatne pripravljalne postopke kovinske površine, dodatne adhezivne materiale ter pomembno več časa in znanja. Kovinska ogrodja pa so najpogosteje iz neplemenitih zlitin - stelitov (CoCr) (npr. Biostar S, Zlatarna Celje) in posebnih plemenitih zlatih zlitin (npr. Bioker, Zlatarna Celje). Še sodobnejša alternativa sodobnim fasetiranim prevlekam in mostičkom pa so monolitne prevleke in mostovi, ki so v celoti izdelani iz enega estetskega materiala (npr. cirkonijevega oksida).

AD Zobna faseta prevlek in mostičkov ter umetna dlesen mostička: Skladno s prejšnjim odstavkom je za fasetiranje zob in mostičkov ter za umetno dlesen strokovno utemeljen tudi kompozitni material. Vendar je za fasetiranje sodobnih prevlek in mostičkov ter umetno dlesen mostičkov porcelan še vedno strokovni (»zlati«) standard. Porcelan je zaradi večje trdote in posledično manjše obrabe, časovno bolj predvidljive estetike, manjšega kopičenja zobnih oblog in predvsem boljše biokompatibilnosti zlasti do mehkih tkiv kot kompoziti fasetirni material prvega izbora.

AD Dvojne prevleke: V sodobni stomatološki protetiki so danes utemeljeni za sidranje snemnoprotetičnih pripomočkov različni sidrni sistemi: zapone, etečmenti, gredi in dvojne prevleke. V Sloveniji sta trenutno razširjena dva tipa dvojnih prevlek: konusne prevleke in galvansko izdelane prevleke. Konusne prevleke so sestavljene iz primarne prevleke, ki je fiksirana na zob ali zobni vsadek in sekundarne prevleke, ki je fiksirana na snemno zobno protezo. Po strokovnem standardu sta obe prevleki izdelani iz zlatoplatinske zlitine (zlato > 70 %, platina > 4%), ki so primerne za rezkanje/dvojne prevleke (npr. Dentor S, Zlatarna Celje). Sekundarna prevleka je lahko fasetirana s kompozitom ali fiksirana v terciarno ogrodje proteze. Pri galvansko izdelanih prevlekah je primarna prevleka, ki je fiksirana na zob ali zobni vsadek, lahko izdelana iz plemenite ali neplemenite zlitine ali iz keramike in je lahko v obliki klasične prevleke ali v obliki gredi. Sekundarna prevleka pa je izdelana z galvansko tehnologijo nanosa čistega zlata iz elektrolita (npr. Ecolyt SG 200, Heimerle+Meule) in je lepljena v terciarno ogrodje proteze.

Strokovno sporne so tudi **standardne količine zlitin** za različne storitve oziroma pripomočke. Količina dva grama srebropaladijeve zlitine za prevleko je administrativno določena in ni z dokazi podprta. Količina je pomembno odvisna od velikosti prevleke in postopka izdelave. Prevleke in mostički so pogostejši v stranskem delu zobnega loka, kjer so prevleke in členi mostičkov večji, kot v vidnem področju. V procesu precizijskega litja prihaja tudi do občutnih izgub zlitine, katere niso enakovredno nadomeščene. Vrednost dva grama po prevleki/členu ne predstavlja povprečje, ampak komaj najnižjo vrednost. Podobno velja tudi v primeru dvojnih prevlek, kjer so lahko zaradi višje cene plemenite zlitine, odstopanja od realnega stanja še pomembnejša. Tudi pri galvanski izdelavi prevlek je določitev standardne količine v gramih zlata neprimerna, ker se ne porablja čisto zlato, ampak zlato v elektrolitu, ki ima posebno ceno na trgu. Tudi tukaj prihaja v procesu galvanizacije do izgube zlata in elektrolita, ki

niso v celoti nadomeščene. Plačilo glede na dejansko porabo se je v tujini izkazalo za najbolj pravično glede porabe plemenitih (dragih) dentalnih zlitin in elektrolitov.

Sklepno strokovno stališče in predlog:

Material za zobnoprrotetične storitve je močno odvisen od same storitve oziroma zobnoprrotetičnega pripomočka. Posodobitev »standardnih« materialov je lahko zgolj poledica posodobitve storitev zobne protetike. Glede na močno zastarel storitveni sistem stomatološke protetike, predlagamo, da se pristopi k prenovi celotnega sistema. Pri posodobitvi je potrebno slediti:

- sodobno **strokovno** doktrino in smernice, pri čemer je primarni cilj rehabilitacije varovanje oziroma izboljšanje oralnega in splošnega zdravja ter psihofizičnega počutja pacientov. Strokovno ustrežnejša je tista protetična rehabilitacija, ki je poleg zagotovitve ustrezne funkcije in estetike, zagotavlja tudi najbolj ugoden učinek za zdravje oralnih tkiv. Pri tem so ključni z dokazi podprti podatki o preživetju in uspešnosti posameznih storitev oziroma pripomočkov pri zobnoprrotetični rehabilitaciji.
- Storitveni sistem mora biti, kar se tiče samih storitev, materiala in njegovih količin, oblikovan tako, da omogoča strokovno neoporečno rehabilitacijo. Razpoložljivost materialnih sredstev nikakor ne sme vplivati na strokovne odločitve o izbiri oskrbe. Danes so izvajalci, v kolikor želijo slediti sodobnim strokovnim smernicam, primorani, da preprosto opravijo določene vsebine zobno protetične rehabilitacije za paciente brezplačno oziroma zaračunajo za njih doplačila. Zaradi tega trenutni zastarel sistem pogosto navaja izvajalce tudi v strokovno sporne odločitve.
- Pri posodobitvi je nujno, da se vzpostavi strokovno realna razmerja med številnimi storitvami iz različnih področij zobozdravstva.
- Posodobitev mora upoštevati tudi pomembne zahteve in razlike pri obravnavi pacientov na različnih ravneh zobozdravstvene oskrbe (npr. razlike med primarnim in sekundarnim oziroma terciarnim).
- Posodobitev storitvenega sistema zobne protetike je zaradi kompleksnosti in pomembnosti za paciente in izvajalce potrebno opraviti s sodelovanjem strokovnjakov na vseh nivojih dentalne medicine in s širšim konsenzom.
- ZZS naj se iz nabora sodobnih storitev in materialov ter strokovno postavljenih indikacij odloči v okviru svojih zmožnosti za kritje le-teh v celoti, delno ali nič. Škodljivo za paciente, izvajalce in sam sistem zdravstvene dejavnosti pa je, da Zavod ali drug administrativni organ, ki je strokovno nekompetenten za posodabljanje storitvenega sistema stomatološke protetike, to opravi enostransko in samovoljno ne upošteva izvajalcev ter njihovih visoko strokovnih združenj (Sekcij pri SZD, ZZS, RSK,...).

Zapisal:

Doc. dr. Milan Kuhar, dr. dent. med.